

5775

Torah from Around the World

Rabbi Akiwa zei:

Sarcasme en lichtzinnigheid wennen een mens aan onbeschaamdheid.

Etiquette is als een haag die de Wijsheid beschermt.

Aan goede doelen geven is een haag die de rijkdom beschermt.

Geloften zijn als een haag die je eigenheid beschermt.

De haag die de levenswijsheid beschermt is de stilte.

[Pirke Awot 3:13. Uit: Spreuken over de Fundamenten, uitgave Amphora Books; in traditionele vertellingen/vertalingen is het nummer 3:17]

Sjabbat 10 januari 2015 / 19 tewet 5775, Sjemot, Sjemot/Exodus 1:1 – 6:1

Tanach blz. 109 - 118

Haftara: I Sjemoeël 3:1 - 21

Tanach blz. 544 - 545

Commentaar: Rabbijn Pauline Bebe, rabbijn van de Communauté Juive Liberalee, Parijs

Vertaling: Benjamin Cohen

[Het Engelse en Franse origineel](#)

Namen tegen ontmenselijking

Als het manuscript van het boek Sjemot vandaag de dag aan een uitgever zou worden aangeboden, zou de auteur waarschijnlijk te horen krijgen dat een boek dat met een namenlijst begint, voor de lezer veel te wensen overlaat. Toch is Tenach, ondanks de talrijke lijsten en beschrijvingen die het bevat, een bestseller geworden. Volgens de Bible Statistics zijn er meer dan zes miljard exemplaren van verkocht en hij is vertaald in meer dan 2400 talen. Maar populariteit was niet het belangrijkste doel van de auteur van de Bijbel, noch het aantal verkochte exemplaren. De verteller is juist niet met aantallen bezig, maar met namen: „Dit zijn de namen van de zonen van Jisraël die samen met hem, Ja’akov, naar Egypte waren gekomen, ieder met zijn gezin: Re’oeween, Sjim’on, Levi, Jehoeda, Jissachar, Zewoeloen, Benjamin, Dan, Naftali, Gad en Asjer.” (Sjemot 1:1-4).

We beginnen met het lezen van het tweede boek van de Tora, in het Grieks *Exodus*, de rabbijnen noemen het *Sefer Jetsi'at Mitsrajiem* (Het boek van de Uittocht uit Egypte), en tegenwoordig *Sjemot: Namen*. Waarom zouden we na Beresjiet, *In het Begin*, de serie voortzetten met *Namen*? Is er een verband tussen namen en de Uittocht uit Egypte? Waarom staat de naam tegenover het getal?

Voordat een nieuw leven ter wereld komt, is er vaak een discussie over de voornaam of over de vraag welke achternaam zal worden gebruikt. Nog voor het kind voldragen is en terwijl het nog in de baarmoeder zit, zijn de ouders bezig met de naam die het zal hebben. Hoe zal ik het aanspreken? Een kind een naam geven betekent dat je inziet dat het een onafhankelijk wezen is – ondanks het feit dat het voortkomt uit de eenwording van twee lichamen of substanties - en dat het kind niet kan bestaan als het niet onafhankelijk wordt van zijn ouders. Het geven van een naam wordt mogelijk gemaakt door afstand: de naam die ik geef bepaalt degene dat *ik* niet ben, maar een ander. De ander is degene die ik kan aanspreken, hij is mijn gesprekspartner. Onkelos, die de Tora in het Aramees vertaalde, maakte van de Hebreeuwse uitdrukking *nefesh chaja* (Beresjiet 2:7; letterlijk 'een levend wezen', dat wil zeggen, toen God de mens levensadem inblies) *roeach memalela*: 'een sprekende geest'. Descartes vertelde ons dat taal iets uniek menselijks is. Maar taal verdeelt, aangezien een woord tussen twee lichamen staat: benoemen is scheiden. De 'sjem', de *naam*, houdt ook in: 'sjam', *daar*. Als je te nabij bent, te dicht bij mij, kan ik niet tegen je spreken. In de Tora zijn het vaak de vrouwen die de namen geven... dat is waarschijnlijk vanwege de behoefte afstand te creëren tussen henzelf en dat wat in hen een plek opeiste. En al snel wordt de naam vervangen door een 'nee' van het opgroeiende kind dat in opstand komt tegen diegenen die zijn geboorte mogelijk maakten, om zo een geheel eigen persoon te kunnen worden. Het kind vraagt niet langer toestemming om te bestaan, hij eigent zich die toe!

Zodoende wordt een naam een vonk licht van de ziel. Wanneer ik een kind bij zijn voornaam roep, of iemand bij zijn achternaam, dan herkennen zij zichzelf in die namen en ervaren dat ze leven, omdat ze 'tot leven zijn geroepen' en 'het de bedoeling is dat zij zullen bestaan'. Een naam is niet zomaar een label, een naam spreekt over dit wezen - deze persoon - en maakt hem 'aanwezig'. Daarom krijgt de verliefde hartkloppingen als hij of zij de geliefde haar of zijn naam hoort noemen en ziet hoe hij of zij wordt geraakt door het noemen van haar of zijn naam. Maar een naam roept van alles op; het is een aanname, een stippelijntje, een ruimte tussen een paar punten. Bovendien zegt men duidelijk: 'houd je juist aan deze naam vast'. De lippen schetsen een persoonlijkheid die altijd ontsnapt en nooit kan worden gevangen in de paar lijnen die de letters van een naam vormen. De mens die ik roep, met wie ik een relatie begin door zijn naam te noemen, kan nooit tot de naam worden beperkt. Ja, hij antwoordt wel, maar tegelijkertijd is hij meer dan dat en verrast hij mij. Iemands naam laat eenieder alle vrijheid te zijn wie men wil zijn.

Daarom was de verteller van Exodus zo wijs om het verhaal van de Uittocht uit Egypte te beginnen met een lijst namen. Deze losse identiteiten staan lijnrecht tegenover de getallen in de tekst die erop volgt (Sjemot 1:7): „Hun nakomelingen kregen veel kinderen en zo breidden de Jisraëlieten zich steeds meer uit. Ze werden zo talrijk dat ze het hele land bevolkten.” De tekst gebruikt een welhaast primitieve woordenschat om de gevoelens van de Egyptenaren aan te duiden dat er van een invasie door de Jisraëlieten sprake is. De namen verdwijnen, zoals in alle pogingen tot ontmenselijking; getallen vervangen de namen. Men is niet langer geïnteresseerd in de 'ziel' van elk individu - men wordt tot statistiek, tot een nummer en getal, tot iets dat nog slechts als onderdeel van een collectief handelt. Men wordt tot 'degene die zijn naam en haar verliest,' schreef Primo Levi in *Is dit een mens* (1947). Elk totalitair systeem

reduceert een ziel tot een nummer, maakt een mens tot een ding dat in één klap zijn naam en wezen heeft verloren, berooft hem van zijn unieke eigenschappen. Elke keer dat er in de huidige tijd een terugval optreedt in de wereld, als een naam wordt vervangen door een nummer, moet men waakzaam zijn en de ontmenselijking een halt toeroepen. 'Egypte' staat dus voor deze sluipende instelling van de slavernij, waarbij de bouw van steden belangrijker is dan het welzijn van het individu en waarbij de ziel zich voedt met bittere kruiden en tranen.

Maar het boek vertelt van de Uittocht uit Egypte en heet *Namen*. Letters zullen prevaleren boven nummers en langs die weg wordt de identiteit van een volk geboren. Dat de Uittocht uit Egypte zo centraal staat in onze liturgie, waarin God wordt gepresenteerd als *asjer hotseticha me-erets mitsrajiem* [als Degene die jou heeft uitgeleid uit Egypte, red.], komt omdat de Uittocht - de ontkenning en ondermijning van de slavernij - een stap is op weg naar de totstandkoming van de joodse identiteit. Elke naam moet worden gevierd, elk individu genoemd. En de Eeuwige die ons uit de slavernij heeft verlost, wordt bij uitstek 'HaSjem', De Naam, genoemd, zonder een specifieke naam te hebben. HaSjem verdwijnt in het oneindige en kan eenvoudigweg niet worden gevangen in een definitie. HaSjem, als in 'hasjamajiem'/de hemelen, heeft in ieder van ons een stukje van de sterrenhemel geplaatst. Dat is het deel van de hemel waaraan onze naam refereert - de naam die onze ouders ons gaven, die ons verbindt met onze voorouders en met die geschiedenis van namen, die zich nooit door geweld laat overschaduwen, en die droomt van het oneindige.